

BỘ LAO ĐỘNG - THƯƠNG BINH VÀ XÃ HỘI
QUỸ BẢO TRỢ TRẺ EM VIỆT NAM

Hướng dẫn *Chơi cùng con*

(Tài liệu dành cho phụ huynh, người chăm sóc và nuôi dưỡng trẻ rối loạn phổ tự kỉ)

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI

NHÓM TÁC GIẢ

TS. TRẦN VĂN CÔNG, ThS. HOÀNG THỊ LỆ QUYÊN, ThS. LÊ THỊ TÂM

DANH SÁCH CÁC THÀNH VIÊN THAM GIA CHỈ ĐẠO, ĐIỀU PHỐI DỰ ÁN “NÂNG CAO NHẬN THỨC VỀ TỰ KỈ Ở TRẺ EM VIỆT NAM”

I. Quỹ bảo trợ trẻ em Việt Nam - Đơn vị thực hiện dự án

1. TS.BS. Hoàng Văn Tiến - Giám đốc
2. Bà Nguyễn Thị Hiền - Phó Giám đốc
3. Ông Trần Quang Việt - Điều phối dự án
4. Bà Nguyễn Thị Chuyên - Kế toán dự án
5. Bà Nguyễn Thị Cúc Phương - Cán bộ dự án

II. Công ty Cổ phần Vàng, bạc, đá quý Phú Nhuận (PNJ) - Nhà tài trợ dự án

1. Bà Cao Thị Ngọc Dung - Chủ tịch Hội đồng Quản trị kiêm Tổng Giám đốc
2. Ông Huỳnh Văn Tấn - Giám đốc Quan hệ đối ngoại
3. Bà Ngô Thị Loan - Chuyên viên CSR, Phòng Quan hệ đối ngoại

MỤC LỤC

	Trang
PHẦN 1	
Chơi là gì?	5
PHẦN 2	
Vì sao trẻ tự kỉ gặp khó khăn khi chơi?	9
PHẦN 3	
Giúp con chơi cảm giác - vận động	17
PHẦN 4	
Giúp con chơi khám phá - điều khiển	25
PHẦN 5	
Giúp con chơi chức năng	31
PHẦN 6	
Giúp con chơi giả vờ - tưởng tượng	37
PHẦN 7	
Giúp con chơi hợp tác	43
TÀI LIỆU THAM KHẢO	50

HƯỚNG DẪN SỬ DỤNG

(Tài liệu dành cho phụ huynh, những người chăm sóc
và nuôi dưỡng trẻ rối loạn phổ tự kỉ)

Rối loạn phổ tự kỉ (sau đây gọi tắt là tự kỉ) là một dạng rối loạn phát triển thần kinh, khởi phát vào giai đoạn phát triển đầu đời và được đặc trưng bởi hai nhóm suy yếu chính là (1) khó khăn, hạn chế trong tương tác, giao tiếp, chia sẻ mang tính xã hội và (2) các hành vi, sở thích hạn hẹp, định hình lặp lại. Tự kỉ có thể đi kèm với các dạng rối loạn khác như: rối loạn phát triển trí tuệ, rối loạn cảm giác, v.v. Do đó, trẻ gặp nhiều khó khăn trong sinh hoạt hàng ngày và các hoạt động chức năng khác như vui chơi, học tập, v.v. Để có thể cung cấp sự chăm sóc và giáo dục tốt nhất đến sự phát triển của trẻ tự kỉ, bên cạnh việc chuẩn bị tối đa các nguồn lực như người chăm sóc và tài chính, sự quan tâm và dạy dỗ của cha mẹ là điều không thể thiếu.

Tự kỉ là một trong những dạng rối loạn phức tạp, chưa xác định được nguyên nhân cụ thể, nên không dễ để quá trình tác động hay can thiệp có thể dẫn đến sự thay đổi tích cực. Tuy nhiên, nếu được phát hiện sớm và can thiệp đúng hướng, đúng cách, trẻ tự kỉ vẫn có thể phát triển và rút ngắn khoảng cách so với những trẻ đồng trang lứa khác. Trong can thiệp trẻ tự kỉ, phương pháp can thiệp dựa trên chơi là một trong những cách thức tốt nhất để tiếp cận và hoà mình vào “thế giới” của trẻ.

Cuốn tài liệu “Chơi cùng con” là một hợp phần của Bộ tài liệu “Hỗ trợ phục hồi chức năng cho trẻ em tự kỉ tại Việt

Nam” thuộc Dự án nâng cao nhận thức về tự kỉ ở trẻ em Việt Nam” được Quỹ Bảo trợ trẻ em Việt Nam và Công ty Cổ phần vàng bạc đá quý Phú Nhuận (PNJ) đồng khởi xướng, tài trợ kinh phí trong 5 năm. Cuốn tài liệu “Chơi cùng con” được biên soạn nhằm cung cấp các thông tin về tự kỉ và kĩ năng chơi, hướng dẫn cha mẹ phát triển kĩ năng chơi của con qua các giai đoạn như chơi cảm giác - vận động, chơi khám phá - điều khiển, chơi chức năng, chơi hợp tác, v.v. Toàn bộ cuốn tài liệu được thể hiện phần lớn bằng tranh vẽ cùng các từ khoá cốt lõi đi kèm giúp cha mẹ dễ đọc, dễ hiểu và tiếp cận đúng cách để có thể hướng dẫn con chơi vui vẻ và giúp con được can thiệp ngay tại gia đình.

Cấu trúc của sách được trình bày theo nguyên tắc từ hiểu đúng cho đến can thiệp đúng, từ dễ cho đến khó. Vì vậy, nhóm tác giả khuyến khích cha mẹ nên đọc từ những trang đầu để có hiểu biết đúng và tốt nhất về tự kỉ và kĩ năng chơi, sau đó mới xem xét, học tập và làm theo các nội dung can thiệp được giới thiệu. Tuy nhiên, với cha mẹ đã có hiểu biết sâu sắc về vấn đề của con, có thể tiếp cận từ các can thiệp dựa trên chơi (bắt đầu từ trang số 16) và lựa chọn nội dung mà cha mẹ muốn chơi cùng con để bắt đầu.

Hà Nội, tháng 11 năm 2020

NHÓM TÁC GIẢ

Trẻ em có quyền vui chơi, giải trí; được bình đẳng về cơ hội tham gia các hoạt động văn hóa, nghệ thuật, thể dục, thể thao, du lịch phù hợp với độ tuổi (Điều 17 - Luật Trẻ em).

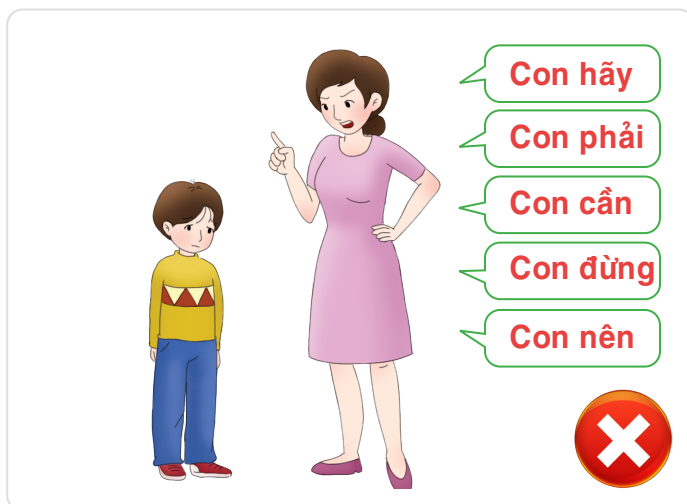
PHẦN 1

CHƠI LÀ GÌ?

Chơi là gì?

Hoạt động giải trí thuần khiết

Không có chỉ dẫn bắt buộc từ người khác

Tại sao trẻ cần vui chơi?

Phát triển trí tưởng tượng

Phát triển nhận thức

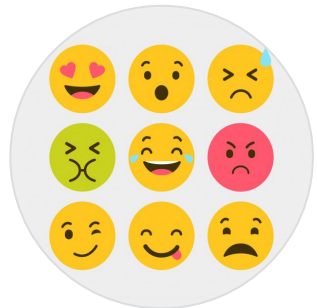
Phát triển tương tác xã hội

Phát triển thể chất

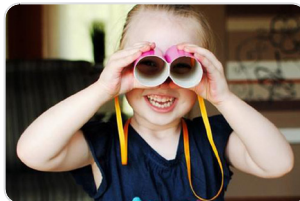
Phát triển sự khéo léo

Phát triển cảm xúc

Trẻ chơi với đồ vật như thế nào?

Tượng trưng

Sáng tạo

Trẻ chơi với người khác như thế nào?

Chơi xã hội

Giả vờ, tưởng tượng

Chơi thể chất

Phân loại các giai đoạn phát triển của kỹ năng chơi

Giai đoạn 1

Chơi đơn lẻ

Giai đoạn 2

Chơi song song

Giai đoạn 3

Chơi bắt chước

Giai đoạn 4

Chơi kết hợp

Giai đoạn 5

Chơi hợp tác

Trẻ em có quyền được giáo dục, học tập để phát triển toàn diện và phát huy tốt nhất tiềm năng của bản thân (Điều 16 - Luật Trẻ em).

PHẦN 2

VÌ SAO TRẺ TỰ KỈ GẶP KHÓ KHĂN KHI CHƠI?

Trẻ tự kỉ
có đặc điểm gì?

1. Gặp khó khăn khi tương tác xã hội

Kỹ năng của trẻ thấp hơn nhiều so với tuổi thực

Hạn chế tương tác với các trẻ khác

2. Hứng thú một cách bất thường với đồ vật

Bị cuốn hút bởi các hình khối

Bị cuốn hút bởi các đồ vật tròn, chuyển động tròn

Rất thích con số, chữ cái

3. Khó khăn khi thay đổi lịch trình

Bị cứng nhắc trong lịch trình sinh hoạt, ví dụ quen với 1 con đường đi học

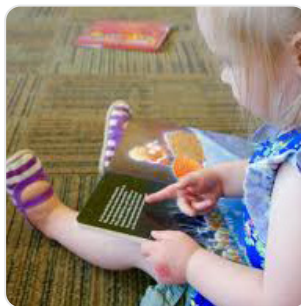

Khó chịu hoặc không chấp nhận khi thay đổi con đường khác

4. Khả năng tuyệt vời trong một vài lĩnh vực và cực kỳ khó khăn với những lĩnh vực khác

Một số trẻ có thể học các con số và chữ cái rất nhanh

Không/ ít hiểu các chỉ dẫn bằng lời

5. Các phản ứng mạnh mẽ bất thường với một hoặc nhiều hơn một giác quan

Âm thanh

Mùi vị

Cảm giác đau

6. Làm cùng một thứ lặp đi lặp lại hoặc nói liên miên về một vài thứ cụ thể, đặc biệt cuốn hút với trẻ

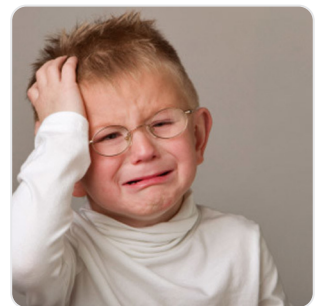
7. Có các phản ứng cảm xúc mãnh liệt và kéo dài một cách bất thường

Tức giận khi không được đáp ứng

Cười ngay lập tức khi có tác động mạnh

Có thể khóc ngay khi không vừa ý

Trẻ tự kỉ gặp khó khăn gì khi chơi?

Chơi một mình

Bị loại trừ khỏi nhóm bạn chơi cùng lứa tuổi

Giới hạn sở thích về đồ chơi

Chơi lặp lại

Khó khăn với việc chơi giả vờ tưởng tượng

Khó chuyển đổi chủ đề chơi

Không hiểu các tín hiệu giao tiếp của người khác trong khi chơi

Không hiểu rằng người khác có cảm xúc và suy nghĩ riêng của họ

Một số ví dụ về cách chơi của trẻ tự kỉ?

Xếp đồ vật/ đồ chơi thành hàng

Nhìn sát mắt các đồ vật

Nằm ra sàn nhìn bánh xe

Xếp thành hàng và theo màu sắc

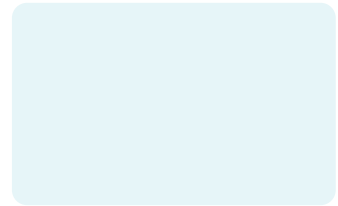
Cầm 2 khối gỗ gõ vào với nhau để tạo âm thanh

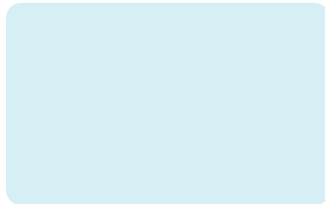
Chạy vòng tròn

Giúp con tự kỉ chơi như thế nào?

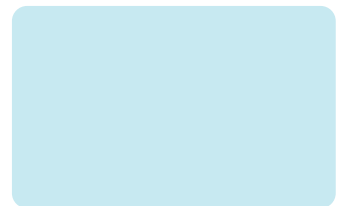
1. Chú trọng vào mối quan hệ và tương tác với người khác

2. Chơi dựa trên mối quan tâm, sự hứng thú của trẻ

3. Chơi dựa trên mức độ phát triển của trẻ

4. Chỉ nói khi cần

5. Tạo môi trường có cấu trúc

Gợi ý đồ dùng đồ chơi

Căn cứ theo mục đích sử dụng, đồ chơi dành cho trẻ được chia thành 2 nhóm: Đồ chơi phục vụ cho việc giáo dục và đồ chơi để thu hút trẻ

Giáo dục

<p>Nhận thức</p>	<p>Sáng tạo</p>
<p>Vận động thô</p>	
<p>Vận động tinh</p>	
<p>Tương tác xã hội</p>	

Thu hút trẻ

Bất kỳ món đồ chơi yêu thích nào của trẻ

Tóm lại

1. Chơi là hoạt động không thể thiếu ở trẻ em, giúp trẻ phát triển về thể chất, nhận thức, cảm xúc, xã hội. Trẻ tự kỉ cũng như mọi trẻ em khác, cần chơi để phát triển và tiến bộ.
2. Trẻ tự kỉ gặp nhiều khó khăn trong tương tác, giao tiếp xã hội; hành vi sở thích hạn hẹp, định hình lặp lại; cảm giác bất thường. Những điều này gây trở ngại trong việc tham gia chơi và phát triển.
3. Với cách tiếp cận đúng và phù hợp với đặc điểm riêng và khả năng của con, bố mẹ hoàn toàn có thể giúp con chơi và tiến bộ.

Trẻ em có quyền được chăm sóc tốt nhất về sức khỏe, được ưu tiên tiếp cận, sử dụng dịch vụ phòng bệnh và khám bệnh, chữa bệnh (Điều 14 - Luật Trẻ em).

PHẦN 3

GIÚP CON CHƠI CẢM GIÁC - VẬN ĐỘNG

Chơi cảm giác - vận động là gì?

Chơi cảm giác - vận động là quá trình tìm hiểu về bản thân mình cũng như môi trường xung quanh thông qua các giác quan và các cử động vận động.

Trẻ trải nghiệm các kích thích trong môi trường bằng các giác quan khác nhau như mắt nhìn, tai nghe, tay sờ, miệng nếm, mũi ngửi...

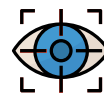
THÍNH GIÁC

VỊ GIÁC

XÚC GIÁC

THỊ GIÁC

KHÚU GIÁC

Ngoài 5 giác quan nhìn thấy bên ngoài như ở trên, có 3 hệ giác quan khác ẩn bên trong cơ thể nhưng có vai trò quan trọng. Đó là hệ tiền đình (cảm giác về sự thăng bằng và phối hợp), hệ cảm nhận bản thể (cảm nhận về vị trí của cơ thể trong không gian, cảm nhận về áp lực và cơ khớp) và hệ nội cảm (cảm nhận bên trong cơ thể).

Trẻ tự kỉ thường gặp khó khăn và bất thường trong tiếp nhận và xử lý thông tin giác quan. Trẻ có thể phản ứng khác thường với các kích thích thông thường. Trẻ có thể phản ứng quá mức (khi trẻ quá nhạy cảm) hoặc kém phản ứng (khi trẻ thiếu nhạy cảm) với các kích thích. Chơi giác quan - vận động có thể phần nào giúp trẻ tự điều chỉnh và cân bằng lại các giác quan.

Túi treo xích đu

Tai nghe

Nằm trên bóng to

Ván trượt thăng bằng

Bàn chải mát xa

Bóng nhảy to

Kem cạo râu

Bột

Ống chui

CHƠI VỚI BÓNG

Chuẩn bị

Bóng nhựa silicon dày (trơn hoặc có gai) đường kính từ 20 cm đến 80 cm sao cho phù hợp với hoạt động và vóc dáng cơ thể trẻ.

Gợi ý thực hiện

Có nhiều cách thực hiện các hoạt động với bóng theo các tư thế khác nhau như đứng, ngồi, nằm. Các bước thực hiện có thể làm như sau:

Bước 1: Thu hút sự chú ý của trẻ và giữ vị trí hoặc tư thế cơ thể của trẻ sẵn sàng;

Bước 2: Làm mẫu và hỗ trợ trẻ bắt chước (giai đoạn đầu nên có 2 người lớn 1 người làm mẫu, 1 người hỗ trợ về tư thế và cách thực hiện);

Bước 3: Cho trẻ luyện tập nhiều lần để trẻ tự làm một mình hoặc cùng người khác.

Các hoạt động với bóng ở tư thế đứng

Đá bóng

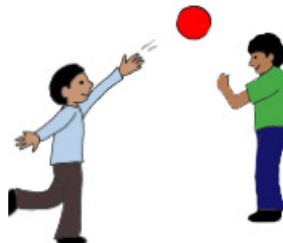
Chuyền bóng dưới chân

Đập bóng nảy lên xuống

Chuyền bóng trên đầu

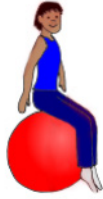

Tung bắt bóng

Chuyền bóng hai bên

Các hoạt động với bóng ở tư thế ngồi

Ngồi trên bóng

Ngồi lắc lư trên bóng

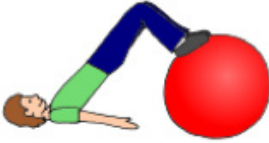

Ngồi nhún trên bóng

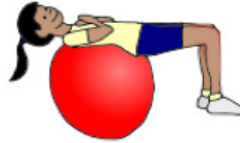

Lăn đẩy bóng

Các hoạt động với bóng ở tư thế nằm

Nằm đặt bàn chân trên bóng

Nằm ngửa trên bóng

Nằm ôm bóng

Nằm úp bụng trên bóng

Chuyển bóng cong

Nằm gác chân trên bóng

Hoạt động mở rộng

- Dạy trẻ bắt chước các hành động với bóng;
- Làm theo hướng dẫn thực hiện các hành động với bóng;
- Tham gia chơi bóng qua lại với người khác;
- Thực hành các kĩ năng cơ bản với bóng.

CHƠI VỚI CÁC CHẤT LIỆU TỰ NHIÊN

Chuẩn bị

Các túi, hộp, khay và dụng cụ xúc bằng nhựa đựng các chất liệu tự nhiên như cát, sỏi, nước, đá, các loại hạt (đậu, gạo, ngô, đỗ, lạc, vừng, muông), bột cacao, thạch, slime, hạt nổ, màu nước, hạt gỗ, lá khô, pom pom, bông cục, mỳ, nui, vỏ ốc, vỏ sò... những gì gần gũi và dễ tìm trong môi trường tự nhiên.

Gợi ý thực hiện

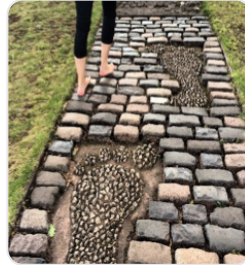
- Bước 1:** Đặt cái hộp hoặc khay nhựa nông ở sân, lối đi hoặc ngoài hiên;
- Bước 2:** Bỏ vào mỗi hộp hoặc khay một ít chất liệu khác nhau, đầu tiên là chất liệu trẻ thấy thoải mái thích thú (ví dụ như lần lượt các khay bỏ vào pom pom, bông cục, cát, bột cacao, hạt nổ, lông, lá khô và nước);
- Bước 3:** Bắt đầu ít một nếu trẻ nhạy cảm với các chất liệu nhất định. Nếu dùng nhiều khay nước hơn thì ta có thể điều chỉnh nhiệt độ hoặc màu sắc. Có thể xếp khay có chất liệu dính ướt như bột cacao hoặc cát với khay đựng khăn khô;
- Bước 4:** Khuyến khích trẻ bước qua từng khay hoặc hộp để khám phá từng chất liệu bên trong;
- Bước 5:** Có thể cho trẻ luân phiên, nối tiếp hoặc thay đổi thứ tự các khay, nói về cảm nhận về chất liệu đó nếu có thể.

Hoạt động mở rộng

Thay đổi hình thức tổ chức, nguyên vật liệu, địa điểm và người cùng chơi..

Ở ngoài vườn, ngoài sân như sân cát, thảm cỏ, đường rải sỏi, vũng nước... cho trẻ đi chân trần.

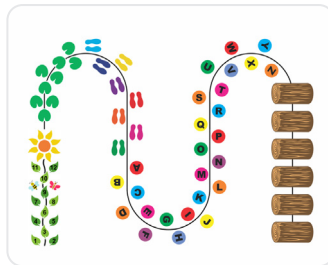
Ngồi chơi tại bàn có các khay chất liệu, thêm các đồ chơi nhỏ để trộn lẫn trong các chất liệu, trẻ sờ chạm cầm nắm bằng tay hoặc dùng các vật để xúc đổ.

Có thể gắn chất liệu lên thảm xốp hoặc tấm trải lót sàn cho trẻ ngồi lên, nằm lên hoặc bước đi.

Ngoài sân và lối đi, có thể dùng phấn màu vẽ, sơn, hoặc dán để can các lộ trình thay đổi với kiểu di chuyển khác nhau.

Thay đổi bạn chơi: cho trẻ chơi cùng các bạn hoặc anh chị em, trẻ học cách luân phiên lần lượt.

TRÒ CHƠI GIỮ THĂNG BẰNG

Chuẩn bị

Các dụng cụ và trò chơi giữ thăng bằng như bạt lò xo, đệm lò xo, xe trượt, xích đu các kiểu (túi, ván, thanh đệm...)

Chơi cầu thăng bằng

Chơi mai rùa xoay

Xích đu mặt phẳng

Chơi cà kheo

Bạt nhún lò xo

Ghế bập bênh

Gợi ý thực hiện

Bước 1: Đặt trẻ lên các dụng cụ thăng bằng, giữ trẻ ở tư thế mặt đối mặt;

Bước 2: Bắt đầu tạo ra chuyển động nhẹ nhàng cho trẻ làm quen, giữ cho trẻ ở tư thế thăng bằng, vững chãi;

Bước 3: Tăng tốc độ, nhịp độ và khoảng cách giữa các chuyển động;

Bước 4: Giảm dần hỗ trợ để trẻ tự điều chỉnh tư thế cân bằng;

Bước 5: Cho trẻ luyện tập thành thạo và thoải mái, thích thú khi chơi.

Hoạt động mở rộng

- Chơi với đa dạng dụng cụ giữ thăng bằng khác nhau;
- Vừa tạo tư thế thăng bằng vừa đếm xuôi, đếm ngược theo nhịp chuyển động;
- Nói các từ chỉ chiều hướng chuyển động: lên-xuống, trái-phải, cao-thấp, tới-lui, xoay tròn...
- Kết hợp các trò chơi phối hợp tay mắt, phối hợp thị giác-vận động như tung, bắt, ném bóng tự do hoặc hướng vào mục tiêu (rổ, chai...).

Trẻ em có quyền được sống chung với cha, mẹ; được cả cha và mẹ bảo vệ, chăm sóc và giáo dục, trừ trường hợp cách ly cha, mẹ theo quy định của pháp luật hoặc vì lợi ích tốt nhất của trẻ em (Điều 22 - Luật Trẻ em).

PHẦN 4

GIÚP CON CHƠI KHÁM PHÁ - ĐIỀU KHIỂN

Chơi khám phá - điều khiển là gì?

Chơi khám phá - điều khiển là việc tìm hiểu và thao tác các đồ vật đồ chơi riêng lẻ.

Trẻ tự kỉ thường gặp vấn đề về chức năng điều khiển vận động, do đó vận động của bàn tay, ngón tay (giúp khám phá-điều khiển) gặp khó khăn. Trẻ cũng khó phối hợp tay mắt và các giác quan khác khi chơi, do đó cách chơi có vẻ non nớt, vụng về hơn so với tuổi. Ngoài ra, trẻ có xu hướng chơi rập khuôn, lặp lại, bị cuốn hút quá mức hoặc né tránh một vài loại đồ chơi, chất liệu hoặc màu sắc.

DỐC RƯỢT ĐUỔI

Chuẩn bị

Bộ thả bi (hoặc con lăn, xe ô tô) trượt dốc (gồm ít nhất hai bộ bi trượt có màu sắc khác nhau).

Gợi ý thực hiện

Bắt đầu chơi bằng cách chỉ dùng một bộ trượt (ví dụ ô tô màu đỏ). Đặt ô tô lên đầu dốc, đẩy ô tô lăn xuống và nói “Ô tô xuống dốc - cục kịch, cục kịch, cục kịch”. Khi ô tô ra khỏi dốc thì nói “Hết rồi/ Xong rồi”.

Hoạt động mở rộng

Đưa thêm những ô tô màu khác ra và đẩy xuống dốc nối tiếp nhau. Có thể giới thiệu màu sắc và số lượng ô tô, tùy theo độ tuổi và mức độ của trẻ, ví dụ “Ô tô màu đỏ xuống dốc”, “Con tìm ô tô màu đỏ”, “Ô tô màu đỏ đâu rồi”, “Một ô tô trượt dốc, hai ô tô trượt dốc”. Có thể chia lượt, trước khi bắt đầu đặt ô tô ở đầu dốc thì nói: “Đến lượt mẹ” hoặc “Đến lượt con”.

NHANH TAY TINH MẮT ĐẬP TRÚNG GỖ ĐÚNG

Chuẩn bị

Bộ gõ bóng hoặc trụ gỗ chui qua lỗ (gồm ít nhất ba quả bóng hoặc trụ gỗ có màu sắc khác nhau và búa gõ).

Gợi ý thực hiện

- Bước 1:** Thu hút sự chú ý của trẻ (chỉ tay vào bóng và nói: “Nhìn này” hoặc giơ bóng lên ngang mắt để trẻ giao tiếp mắt-mắt);
- Bước 2:** Đặt từng quả bóng hoặc trụ vào lỗ, nói “Đặt vào”;
- Bước 3:** Cầm búa giơ lên phía trên từng quả bóng, nói “Đập bóng” đồng thời mô tả tiếng bóng rơi xuống hoặc chỉ tay khi bóng lăn đi;
- Bước 4:** Thu hút trẻ theo chuyển động của bóng, khi bóng dừng hẳn thì nói: “Dừng lại” hoặc “Hết rồi”.

Hoạt động mở rộng

Có thể giới thiệu màu sắc của bóng hoặc hình dạng của trụ, tùy theo độ tuổi và mức độ của trẻ, ví dụ như khi đặt quả bóng phía trên lỗ tròn thì nói: “Bóng màu xanh dương” hoặc nói “Trụ hình tam giác (màu vàng)”. Có thể chia lượt, trước khi bắt đầu ấn thì nói: “Đến lượt mẹ” hoặc “Đến lượt con”.

HỘP ĐỒ CHƠI ĐA NĂNG

Chuẩn bị

Hộp đồ chơi có các mặt khác nhau, mỗi mặt có các chi tiết với cách thiết kế theo tính năng riêng và thao tác đa dạng như luồn hạt, xoay vặn, đặt thả, ghép hình, bàn tính, đồng hồ...

Gợi ý thực hiện

Bước 1: Đặt đồ chơi ở trên bàn ngang tầm nhìn và trong tầm với của trẻ, trẻ ngồi trước, người lớn ngồi đối diện;

Bước 2: Thu hút sự chú ý của trẻ bằng cách chỉ tay hoặc gõ vào đồ chơi để trẻ nhìn, hoặc cầm tay trẻ chỉ vào đồ chơi và nói “Nhìn này”;

Bước 3: Gọi tên đồ chơi đó khi trẻ đang chú ý, ví dụ: Luồn hạt;

Bước 4: Làm mẫu cách chơi, nói: “Làm thế này” và hỗ trợ trẻ chơi;

Bước 5: Khuyến khích động viên, diễn giải việc trẻ đang làm bằng lời nói ngắn gọn, đơn giản, ví dụ: Con đang luồn hạt màu xanh, đi lên, đi xuống, uốn lượn...

Lưu ý: nói ít và chỉ nói khi trẻ đang lắng nghe.

Hoạt động mở rộng

- Có thể cung cấp thêm các khái niệm trong quá trình con chơi.
- Có thể chơi song song hoặc chơi cùng người khác.

Trẻ em được chăm sóc thay thế khi không còn cha mẹ; không được hoặc không thể sống cùng cha đẻ, mẹ đẻ; bị ảnh hưởng bởi thiên tai, thảm họa, xung đột vũ trang vì sự an toàn và lợi ích tốt nhất của trẻ em (Điều 24 - Luật Trẻ em).

PHẦN 5

GIÚP CON CHƠI CHỨC NĂNG

Chơi chức năng là gì?

Chơi chức năng là chơi với đồ chơi hoặc đồ vật theo đúng công dụng, cách dùng.

Đặc điểm ở trẻ tự kỉ

Trẻ tự kỉ thường hạn chế trong khả năng khái quát hóa (vận dụng liên hệ thực tế), hay chú ý quá mức vào chi tiết, ít để ý và bắt chước người khác (khi chơi đồ chơi), do vậy trẻ thường chơi không đúng chức năng của đồ vật. Trẻ có thể chú ý quá nhiều vào chi tiết, quan tâm đến chi tiết, bộ phận của đồ vật hơn là chức năng tổng thể của đồ vật, đồ chơi.

Gợi ý đồ dùng đồ chơi hoạt động

Đồ chơi mô phỏng đồ dùng gia đình (nấu nướng, đồ dùng cơ bản, ...)

Đồ chơi mô phỏng phương tiện giao thông

Đồ chơi mô phỏng các loại nhạc cụ...

Ô TÔ CHUYỂN ĐỒ

Chuẩn bị

Đồ chơi:

Đồ chơi ô tô tải mô phỏng (vừa tay cầm của trẻ); các dụng cụ hỗ trợ khác (nếu cần).

Sắp xếp môi trường:

Mô phỏng con đường (thẳng, uốn cong, lên dốc...)

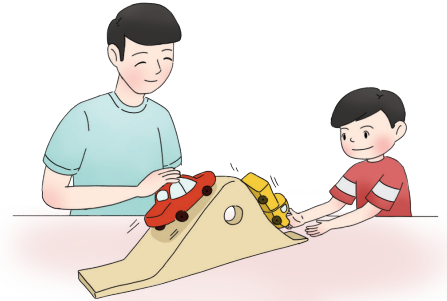
Gợi ý thực hiện

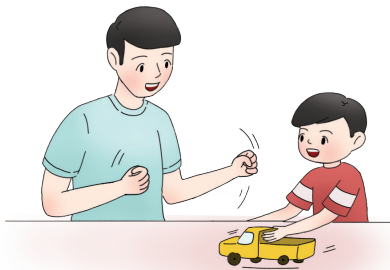
Làm mẫu

Hỗ trợ thể chất

Gợi nhắc bằng cách chơi song song cùng trẻ

Gợi nhắc bằng cử chỉ, hình ảnh

Tạo tình huống tự nhiên

Hoạt động mở rộng

Khoanh tròn vào những đồ chơi có thể áp dụng với cách chơi nêu trên.

Mở động bối cảnh chơi khác nhau.

NẤU ĂN THẬT VUI

Chuẩn bị

Đồ chơi: Bộ đồ nấu ăn cơ bản, khoảng 5 - 6 món cơ bản.

Gợi ý thực hiện

Làm mẫu

Hỗ trợ thể chất

Gợi nhắc bằng cách chơi song song cùng trẻ

Gợi nhắc bằng cử chỉ, hình ảnh

Tạo tình huống tự nhiên

Bước 1.

Chuẩn bị đủ đồ nấu và đồ ăn;

Bước 2.

Cho đồ ăn vào chảo nấu;

Bước 3.

Đặt chảo lên bếp;

Bước 4.

Bật bếp;

Bước 5.

Chờ đợi (1 - 10 đếm nhẩm);

Bước 6.

Tắt bếp và múc đồ ra bát.

Hoạt động mở rộng

Sử dụng các đồ chơi nấu ăn khác nhau (khác nhau về hình dạng, kích cỡ, màu sắc, chất liệu) ở nhiều địa điểm khác nhau và với nhiều người khác nhau.

XÂY NHÀ CAO TẦNG

Chuẩn bị

Đồ chơi:
Khối vuông xây dựng.

Sắp xếp môi trường:
Sàn chơi có bề mặt phẳng như sàn nhà, mặt bàn.

Gợi ý thực hiện

Cách 1:
Xây dựng một chiều hoặc kết hợp chiều ngang và chiều dọc;

Cách 2:
Kết hợp và tạo hình ngôi nhà cụ thể;

Cách 3:
Sáng tạo (nhưng vẫn hướng đến hình ảnh ngôi nhà).

Hoạt động mở rộng

Đồ chơi có chức năng tương tự

Mở rộng các cách ghép, sắp xếp khác nhau

Trẻ em có quyền được bảo vệ dưới mọi hình thức để không bị bạo lực, bỏ rơi, bỏ mặc làm tổn hại đến sự phát triển toàn diện của trẻ em (Điều 27 - Luật Trẻ em).

PHẦN 6

GIÚP CON CHƠI GIẢ VỜ - TƯỢNG TƯỢNG

Chơi giả vờ - tưởng tượng là gì?

Chơi giả vờ, tưởng tượng là cách trẻ đặt mình vào một nhân vật, hoạt động hoặc bối cảnh nào đó để chơi.

Đặc điểm ở trẻ tự kỉ

Trẻ tự kỉ hạn chế trong tương tác và giao tiếp xã hội, do đó gặp rất nhiều khó khăn trong việc hiểu các tình huống xã hội và mối quan hệ người - người. Vì vậy, trẻ thường không biết chơi giả vờ - tưởng tượng, hoặc cách chơi cũng đơn giản, non nớt, bất thường.

Gợi ý đồ dùng đồ chơi hoạt động

Đồ chơi nhân vật (bác sĩ, cảnh sát, siêu nhân...);

Đồ chơi giúp thể hiện hoạt động của nhân vật (bộ đồ nấu ăn, bộ đồ khám bác sĩ, bộ đồ biểu diễn...);

Đồ chơi bối cảnh/ địa điểm (siêu thị, hiệu thuốc, bếp nấu ăn, ..)

TỜ LÀ BÁC SĨ

Chuẩn bị

Đồ chơi: Quần áo và dụng cụ khám bệnh (tai nghe,...)

Gợi ý thực hiện

Bước 1: Cho trẻ quan sát đặc điểm bên ngoài của bác sĩ;

Bước 2: Cho trẻ quan sát các dụng cụ và hoạt động đặc thù của người bác sĩ: nghe ống tai, khám bệnh, tiêm...

Bước 3: Tạo tình huống có vấn đề: bé gấu bị ốm hoặc bạn chó bị đau chân;

Bước 4: Làm mẫu: thực hiện mẫu cách thức khám bệnh cho bé gấu/ bạn chó;

Bước 5: Khuyến khích để trẻ tham gia vào quá trình khám bệnh cùng bố mẹ (có hỗ trợ và chỉ yêu cầu trẻ thực hiện một phần).

Hoạt động mở rộng

Mở rộng tình huống:

Đau tay

Đau bụng

Đau răng

Đa dạng hoá đồ dùng:

BÁC LÁI XE VUI VẼ

Chuẩn bị

Đồ chơi:

Mô hình vô lăng, ghế nhựa.

Sắp xếp môi trường:

Sắp xếp vị trí ngồi cho lái xe và hành khách theo hàng dọc.

Gợi ý thực hiện

Bước 1: Cho trẻ quan sát xe và bác lái xe;

Bước 2: Cho trẻ quan sát các hoạt động đặc thù của bác lái xe (lái xe bằng cách xoay vô lăng) và hoạt động của hành khách khi lên xe (ngồi vào ghế);

Bước 3: Phân vai và giải thích về cách đóng vai cho nhân vật “bác lái xe” và “hành khách”;

Bước 4: Làm mẫu cách chơi để trẻ quan sát;

Bước 5: Tổ chức chơi.

Hoạt động mở rộng

Mở rộng số người tham gia cùng

Bạn bè

Bố mẹ hoặc anh chị em

Bố mẹ hãy lựa chọn thêm nhân vật có thể tham gia cùng trò chơi này:

Chú thu vé

Chú cảnh sát

Người đưa thư

Cụ già

Bạn cánh cửa (đóng/ mở)

ĐI SIÊU THỊ

Chuẩn bị

Đồ chơi:

Những đồ chơi mô phỏng đồ ăn, đồ uống hoặc các vật dụng thường thấy trong siêu thị;

Kệ để đồ hoặc bàn tính tiền;

Xe đẩy đi siêu thị hoặc thùng các tông được đặt trên một chiếc ghế nhựa để làm xe đẩy.

Sắp xếp môi trường:

Tạo dựng khu vực mua hàng và khu vực tính tiền riêng rẽ.

Gợi ý thực hiện

Bước 1. Cho trẻ quan sát hoặc trải nghiệm thực tế trong siêu thị, cửa hàng tiện ích;

Bước 2. Tạo cơ hội để trẻ quan sát hoạt động của người mua hàng và bán hàng;

Bước 3. Phân vai và giải thích về cách đóng vai cho nhân vật “khách hàng” và “người bán hàng”;

Bước 4. Làm mẫu cách chơi để trẻ quan sát;

Bước 5. Tổ chức chơi.

Hoạt động mở rộng

Tổ chức chơi với đa dạng những đồ chơi khác nhau:

Mua hoa quả

Mua bánh kẹo

Mua đồ chơi

Tổ chức chơi ở những mô hình địa điểm chơi khác nhau:

Mua đồ
tại nhà sách

Mua đồ
ở quầy hoa quả

Mua đồ
tại cửa hàng bánh

Sáng tạo với các tình huống chơi tưởng tượng mới:

Bạn gấu bị mệt
-> Đi mua thuốc

Trời nóng
-> Đi mua kem

Sinh nhật mẹ
-> Đi mua bánh sinh nhật

Trẻ em có bổn phận học tập, rèn luyện, giữ gìn nề nếp gia đình, phụ giúp cha mẹ và các thành viên trong gia đình những công việc phù hợp với độ tuổi, giới tính và sự phát triển của trẻ em (Điều 24 - Luật Trẻ em).

Chơi hợp tác là gì?

Chơi hợp tác là hoạt động chơi và làm việc chung với nhau trong nhóm (từ hai người trở lên) nhằm hướng tới một mục tiêu chung.

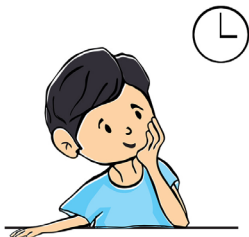

Đặc điểm ở trẻ tự kỉ

Trẻ tự kỉ gặp khó khăn trong việc hiểu khái niệm về chờ đợi, lần lượt, luân phiên, do vậy trẻ thường chơi theo ý mình. Trẻ cũng ít quan tâm và để ý tới người chơi cùng và hạn chế đoán được cảm xúc, suy nghĩ, mong muốn của họ. Do đó, trẻ thường rất khó khăn trong việc phối hợp chơi với người khác.

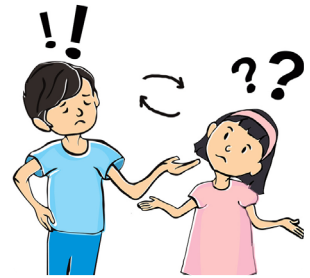
Một số kỹ năng cơ bản có thể hình thành cho trẻ thông qua chơi tương tác

Chờ đợi

Lắng nghe, quan sát

Luân phiên - lần lượt

Một số kỹ năng nâng cao có thể hình thành cho trẻ thông qua chơi tương tác

Cảm ơn

Nói lời "cảm ơn"

Khen ngợi người chơi cùng

Chấp nhận thất bại

Gợi ý đồ chơi, đồ dùng

Đồ chơi có luật chơi trong nhóm

Đồ chơi Domino

Đồ chơi cá ngựa

Đồ chơi câu cá

Đồ chơi vận động
luân phiên

Đồ chơi rút gỗ

Thực hành mở rộng

Khoanh tròn vào loại đồ chơi ít phù hợp với chơi hợp tác

CÂU CÁ

Chuẩn bị

Đồ chơi: Câu cá

Sắp xếp môi trường: Tạo nhóm chơi nhỏ và tách biệt. Nên bắt đầu bằng nhóm chỉ có hai trẻ trong nhóm chơi.

Chuẩn bị nhóm chơi: Thỏa thuận trước với nhóm bạn về cách chơi và hỗ trợ trẻ.

Kỹ năng hướng đến

Xin tham gia chơi và lắng nghe

Gợi ý thực hiện

Bước 1:

Tạo tình huống: có nhóm chơi, có bạn vẫy gọi, có bạn giơ đồ chơi lên cao để trẻ quan sát được;

Bước 2:

Khuyến khích trẻ đến tham gia chơi;

Bước 3:

Làm mẫu cách xin tham gia chơi: “Cho tớ chơi cùng nhé!” (hoặc sử dụng cử chỉ hoặc tranh ảnh thay thế); và chờ đợi câu trả lời của bạn chơi;

Bước 4:

Bạn trong nhóm chấp nhận lời đề nghị của trẻ và chỉ chỗ ngồi cho trẻ;

Bước 5:

Tổ chức chơi trong nhóm nhỏ với sự tham gia của trẻ.

Hoạt động mở rộng

Nhóm bạn đông hơn với đa dạng nhóm tuổi

- Nhiều tuổi hơn trẻ
- Ít tuổi hơn trẻ
- Bằng tuổi trẻ

Đồ chơi khác nhau

DOMINO

Chuẩn bị

Đồ chơi: Domino (dạng đơn giản - ghép hình hoặc ghép màu)

Sắp xếp môi trường: Tạo nhóm chơi nhỏ và tách biệt. Nên bắt đầu bằng nhóm chỉ có hai trẻ trong nhóm chơi.

Chuẩn bị nhóm chơi: Thoả thuận trước với nhóm bạn về cách chơi và hỗ trợ trẻ

Gợi ý thực hiện

Bước 1:

Gợi ý cách chơi cho cả nhóm: Xếp ghép đôi mỗi đầu của quân cờ Domino có hình (hoặc màu sắc) dạng giống nhau với nhau;

Bước 2:

Quy định lượt chơi của từng trẻ xem ai là người chơi đầu tiên, người chơi thứ hai và người chơi thứ ba;

Bước 3:

Chia cho mỗi bạn 3 - 5 quân cờ Domino và tổ chức cho trẻ chơi thử;

Bước 4:

Tổ chức chơi trong nhóm, mỗi khi một trẻ thực hiện xong, người tổ chức cần nêu lượt chơi tiếp theo. Đến lượt chơi của ... (Tên của một trẻ trong nhóm);

Bước 5:

Tổ chức để trẻ chơi cùng nhóm bạn cho đến khi hết quân cờ.

Hoạt động mở rộng

Đánh dấu vào những đồ chơi có thể sử dụng để phát triển kỹ năng chơi hợp tác (tập trung vào kỹ năng chơi theo lượt trong nhóm) như trên cho con của bạn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Tiếng Việt

1. Autism Spectrum Australia, Hướng dẫn phát triển kỹ năng chơi, CCIHP, nhóm Rubic dịch (2017), NXB Thế Giới.
2. Barbara Sher (2018), Những trò chơi can thiệp sớm, Các cách vui nhộn để phát triển kỹ năng xã hội và vận động cho trẻ rối loạn tự kỷ hoặc rối loạn xử lý cảm giác, NXB Thế giới.
3. Phan Thiệu Xuân Giang (2020), Chơi để giúp con phát triển, NXB Hội nhà văn.
4. Nguyễn Xuân Hải, Nguyễn Nữ Tâm An, Hoàng Văn Tiến, Trần Văn Công, Hồ Thị Huyền Thương, Nguyễn Thị Hoa, Hoàng Thị Lệ Quyên, Phan Thiệu Xuân Giang (2019), Hỗ trợ phục hồi chức năng cho trẻ em tự kỷ tại Việt Nam (Tài liệu dành cho cán bộ và kỹ thuật viên can thiệp), NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
5. Nguyễn Xuân Hải, Nguyễn Nữ Tâm An, Hoàng Văn Tiến, Trần Văn Công, Hồ Thị Huyền Thương, Nguyễn Thị Hoa, Hoàng Thị Lệ Quyên, Phan Thiệu Xuân Giang (2019), Hỗ trợ phục hồi chức năng cho trẻ em tự kỷ tại Việt Nam (Tài liệu dành cho phụ huynh và người nuôi dưỡng), NXB Đại học Quốc gia Hà Nội,.
6. Simone Griffin, Dianne Sandler, Thúc đẩy giao tiếp: 300 trò chơi và hoạt động cho trẻ tự kỷ, Trần Bích Phượng & Nguyễn Kim Diệu dịch (2019), NXB Phụ Nữ.

Tiếng nước ngoài

7. Chang, Y. C., Shih, W., Landa, R., Kaiser, A., & Kasari, C. (2018). Symbolic play in school-aged minimally verbal children with autism spectrum disorder. *Journal of autism and developmental disorders*, 48(5), 1436-1445.
8. Fragale, C. L. (2014). Video modeling interventions to improve play skills of children with autism spectrum disorders: A systematic literature review. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*, 1(3), 165-178.
9. Hampshire, P. K., & Hourcade, J. J. (2014). Teaching play skills to children with autism using visually structured tasks. *Teaching Exceptional Children*, 46(3), 26-31.
10. Kasari, C., Chang, Y. C., & Patterson, S. (2013). Pretending to play or playing to pretend: The case of autism. *American Journal of Play*, 6(1), 124.
11. Thiemann-Bourque, K. S., Brady, N. C., & Fleming, K. K. (2012). Symbolic play of preschoolers with severe communication impairments with autism and other developmental delays: More similarities than differences. *Journal of autism and developmental disorders*, 42(5), 863-873.
12. Wong, C., & Kasari, C. (2012). Play and joint attention of children with autism in the preschool special education classroom. *Journal of autism and developmental disorders*, 42(10), 2152-2161.

Trang giấy phép xuất bản

QUỸ BẢO TRỢ TRẺ EM VIỆT NAM HỖ TRỢ THỰC HIỆN QUYỀN TRẺ EM

1. Quỹ Bảo trợ trẻ em Việt Nam là Quỹ duy nhất của Nhà nước được thành lập (ngày 04/5/1992) theo Luật Bảo vệ, Chăm sóc và Giáo dục trẻ em (nay là Luật Trẻ em).
2. Quỹ Bảo trợ trẻ em Việt Nam hỗ trợ trẻ em có hoàn cảnh đặc biệt, khó khăn trên toàn quốc thông qua hệ thống Quỹ Bảo trợ trẻ em các cấp để thực hiện các nhóm quyền cơ bản của trẻ em như: (1) Quyền được sống, (2) Quyền được phát triển, (3) Quyền được bảo vệ, (4) Quyền được tham gia.
3. Quỹ Bảo trợ trẻ em Việt Nam hỗ trợ trẻ em có hoàn cảnh đặc biệt, khó khăn với phương châm:

“TẬN TÂM - MINH BẠCH - KỊP THỜI - CÙNG THAM GIA”

Địa chỉ: Số 35 Trần Phú, Quận Ba Đình, Hà Nội
Điện thoại: 024.38458568 **Fax:** 024.38438537
Email: quytreemvn@gmail.com
Website: <http://www.nfvc.org.vn>

Tài khoản tiền Việt: 001.0.00.0000355
Tài khoản tiền tệ: 001.0.37.0002165
SWIFTCODE: BFTV VNPK
Tại: Sở giao dịch Ngân hàng TMCP Ngoại thương Việt Nam

Tài liệu không bán